

Wyrok z dnia 22 stycznia 1998 r.

II UKN 458/97

Przejęcie przedsiębiorstwa państwowego w kolejne fazy postępowania likwidacyjnego nie stanowi ważnej przyczyny uzasadniającej żądanie odszkodowania w miejsce zasądzonej prawomocnym wyrokiem renty uzupełniającej (art. 447 KC).

Przewodniczący SSN: Maria Tyszel, Sędziowie SN: Roman Kuczyński, Barbara Wagner (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 22 stycznia 1998 r. sprawy z powództwa Krystyny R.-P. przeciwko 1. [...] Zakładom Lamp Wyładowczych "P.-R." w likwidacji w P.N., 2. Ministrowi Skarbu Państwa o zapłatę, na skutek kasacji powódki od wyroku Sądu Apelacyjnego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie z dnia 6 czerwca 1997 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e n i e

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie wyrokiem z dnia 11 lutego 1997 r. [...], oddalił powództwo Krystyny R.-P. o wypłatę przez [...] Zakłady Lamp Wyładowczych „P.-R.” w P.N. i Ministra Skarbu Państwa kwoty 612.000 zł tytułem skapitalizowanej renty, zasądzonej na jej rzecz wyrokiem Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie z dnia 10 maja 1994 r. [...]. Sąd ustalił, że powódka była zatrudniona w pozwanych zakładach na stanowisku operatora maszyn przez 20 lat i w związku z wykonywaną pracą stwierdzono u niej chorobę zawodową - rtęćcę. Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie wyrokiem z dnia 10 maja 1994 r. [...], zasądził na rzecz powódki od [...] Zakładów Lamp Wyładowczych „P.-R.” w likwidacji w P.N. rentę uzupełniającą w kwocie 170 zł miesięcznie. Pozwane zakłady wypłaciły powódce także odszkodowanie z tytułu 70%

uszczerbku na zdrowiu. Likwidatorem zakładów wyznaczona została Agencja Rozwoju Przemysłu SA w W.

W ocenie Sądu, okoliczności sprawy nie uzasadniają kapitalizacji renty na podstawie art. 447 KC. Zarówno inwalidztwo powódki, jak też stan likwidacji [...] Zakładów Lamp Wyładowczych „P.-R.” w P.N. istniały i były znane już przed wytoczeniem powództwa o rentę uzupełniającą. Pozwane Zakłady nadal znajdują się w likwidacji, a stan zdrowia powódki nie uległ zmianie. Według niekwestionowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego, poszkodowany, któremu sąd zasądził już prawomocnie rentę odszkodowawczą, nie może w ponownym procesie domagać się jednorazowego odszkodowania przewidzianego w art. 447 KC, chyba że po zakończeniu postępowania nastąpiła zmiana okoliczności, a w szczególności dopiero w tym czasie powstały ważne powody, które mogły uzasadniać zastosowanie powołanego przepisu. Art. 447 KC przewiduje odstępstwo od zasady przyznawania świadczeń okresowych w postaci renty. Przesłanki uzasadniające wyjątkowość takiej sytuacji muszą jednak istnieć już w czasie toczącego się procesu odszkodowawczego. Skoro w rozpoznawanej sprawie nie nastąpiła zmiana okoliczności po zasądzeniu renty, brak jest podstaw do jej kapitalizacji. Oddalając powództwo w odniesieniu do drugiego pozwanego Sąd miał na względzie brak jakiegokolwiek stosunku prawnego łączącego powódkę i Ministra Skarbu Państwa.

Krystyna R.-P. zaskarżyła powyższy wyrok apelacją, wnosząc o jego zmianę i zasądzenie skapitalizowanej renty uzupełniającej. Podniosła, że brak jest podmiotu, który przejmie zobowiązania zlikwidowanych zakładów. Jest to, jej zdaniem, nowa okoliczność uzasadniająca zastosowanie art. 447 KC.

W odpowiedzi na apelację Ministerstwo Skarbu Państwa wniosło o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania. O oddalenie apelacji wniosły także pozwane Zakłady.

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie wyrokiem z dnia 6 czerwca 1997 r. [...] oddalił apelację nie obciążając skarżącej kosztami procesu. Sąd bez zastrzeżeń podzielił ocenę prawną niewątpliwego w sprawie stanu faktycznego. W szczególności tę, że po uzyskaniu przez powódkę renty nie zaszły żadne nowe okoliczności, które uzasadniałyby kapitalizację renty. W sytuacji prawnej zobowiązanych do wypłaty renty [...] Zakładów Lamp Wyładowczych „P.-R.”, nie

zaszły zmiany. Proces likwidacyjny trwa nadal i nie jest znany termin jego zakończenia. Środki na zaspokojenie roszczeń wierzycieli pochodzą, jak poprzednio, z dotacji budżetowych, a renta jest powódce bieżąco wypłacana. Niezależnie od przyczyn wyżej wskazanych, treść art. 40 KC wyklucza odpowiedzialność Skarbu Państwa za zobowiązania pozwanego przedsiębiorstwa.

Krystyna R.-P. zaskarżyła powyższy wyrok kasacją i wskazując jako jej podstawę naruszenie art. 447 KC wniosła o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu lub Sądowi Wojewódzkiemu w Rzeszowie, przy uwzględnieniu kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych. W uzasadnieniu kasacji skarżąca kwestionuje ustalenie, że w sytuacji prawnej [...] Zakładów Lamp Wyładowczych „P.-R.” w P.N. nie nastąpiła po przyznaniu jej renty uzupełniającej żadna zmiana. Pozwane Zakłady znajdują się w końcowej fazie likwidacji, a w trybie postępowania egzekucyjnego (sprzedaż licytacyjna) zostały zbyte wszystkie należące do nich nieruchomości. Wypłata zasądzonej na rzecz powódki renty nie jest gwarantowana na przyszłość. Sam likwidator zwracał się do uprawnionych świadczeniobiorców z propozycją zamiany rent na jednorazowe odszkodowania. Występował także do Ministra Skarbu o przydział dodatkowych środków pieniężnych na realizację zobowiązań.

W odpowiedzi na kasację pozwane Zakłady wniosły o jej oddalenie. Ich zdaniem, okoliczności podniesione w kasacji istniały w chwili orzekania o rencie uzupełniającej. Poszczególne czynności likwidacyjne nie mogą być uznane za zmianę okoliczności. Z zarządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 15 listopada 1989 r. w sprawie likwidacji przedsiębiorstwa państwowego, poprzedzonego decyzją Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego z dnia 28 kwietnia 1989 r. nakazującą natychmiastowe zaprzestanie produkcji z użyciem rtęci, wynikało, że likwidowane zakłady nie będą mieć własnych środków finansowych. Ponadto, przesłanką zastosowania art. 447 KC jest możliwość odzyskania lub uzyskania przez poszkodowanego utraconej zdolności zarobkowej. Powódka utraciła zdolność do pracy całkowicie i na stałe. Brak jest podstaw do twierdzenia, że renta nie będzie powódce wypłacana w przyszłości. Likwidator czyni starania w celu uzyskania dotacji budżetowej na uregulowanie wszystkich zobowiązań. Decyzja o likwidacji może być podjęta po uregulowaniu wszelkich zobowiązań powstałych w związku ze szkodliwym

oddziaływaniem na środowisko. Nie nastąpi to w czasie krótszym niż dwa lata. Po wyroku zasądającym na rzecz Krystyny R.-P. rentę nie powstały nowe okoliczności, które mogłyby uzasadniać zastosowanie art. 447 KC.

Tej samej argumentacji użył Minister Skarbu Państwa wnosząc o oddalenie kasacji. W uzupełnieniu pisma procesowego przedłożył „notatkę z Kolegium Ministerstwa Skarbu Państwa z dnia 25 czerwca 1997 r. w sprawie podjęcia decyzji akceptującej w sprawie przekazania projektu uchwały Rady Ministrów pod obrady Ministrów o przyznanie z ogólnej rezerwy budżetowej 1997 r. środków przeznaczonych na sfinansowanie w 1997 r. niektórych kosztów związanych z likwidacją [...] Zakładów Lamp Wyładowczych „P.-R.” w likwidacji w P.N. wraz z akceptacją Podsekretarza Stanu”. Nadto, powołał art. 40 KC, zgodnie z którym Skarb Państwa nie ponosi odpowiedzialności za zobowiązania przedsiębiorstw państwowych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 447 KC, „z ważnych powodów sąd może na żądanie poszkodowanego przyznać mu zamiast renty lub jej części odszkodowanie jednorazowe. Dotyczy to w szczególności wypadku, gdy poszkodowany stał się inwalidą, a przyznanie mu jednorazowego odszkodowania ułatwi mu wykonywanie nowego zawodu”. Według niekwestionowanego poglądu prezentowanego w doktrynie (por. np. J. Szwaja, Jednorazowe odszkodowanie czy renta, NP 1964, z. 10) i orzecznictwie (uchwała powiększonego składu Sądu Najwyższego z dnia 3 października 1966 r., III CZP 17/66, OSNCP 1968 z. 1 poz. 1), naprawienie szkody na podstawie art. 444 § 2 KC może nastąpić wyłącznie przez przyznanie renty. Jedyne wyjątek od powyższej zasady wprowadza art. 447 KC. Zasądzenie jednorazowego odszkodowania w miejsce renty ma charakter wyjątkowy. Art. 447 należy przeto wyklądać ściśle.

Zasadniczo okoliczności uzasadniające zasądzenie odszkodowania w miejsce renty muszą istnieć w chwili orzekania o roszczeniu poszkodowanego. Na gruncie art. 164 k.z., przepisu o nieco odmiennej redakcji ale o treści identycznej jak art. 447 KC, Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że poszkodowany, któremu w wyniku wypadku przy pracy sąd zasądził już prawomocnie rentę, nie może domagać się w odrębnym procesie jednorazowego odszkodowania, a pozew, wobec tożsamości

przedmiotu roszczenia, winien być odrzucony (orzeczenie z dnia 31 stycznia 1968 r., I PZ 83/67, OSNCP 1968 z. 10 poz. 171). Z motywów tego orzeczenia można jednak wnosić, że takie ponowne rozpoznanie sprawy byłoby dopuszczalne, gdyby po zakończeniu poprzedniego postępowania i uprawomocnieniu się wydanego w nim wyroku nastąpiły „ważne powody”, które mogłyby uzasadniać zastosowanie art. 447 KC. Przy założeniu jednoznaczności odszkodowania i renty taka zamiana może być bowiem zakwalifikowana jako zmiana wysokości i czasu trwania renty w rozumieniu art. 907 § 2 KC.

Przedstawioną wykładnię art. 447 KC, która zdaniem Sądu Najwyższego nie jest błędna, przyjęły obydwie Sady orzekające w rozpoznawanej sprawie. Dlatego też postępowanie dowodowe w obu instancjach prowadzone było na okoliczność czy po zasądzeniu od [...] Zakładów Lamp Wyładowczych „P.-R.” w P.N. Krystynie R.-P. renty wyrokiem z dnia 10 maja 1994 r. wystąpiły ważne powody mogące uzasadnić zastosowanie art. 447 KC.

Sady ustaliły, że po wydaniu wyroku w sprawie [...] nie nastąpiły okoliczności, które uzasadniałyby kapitalizację renty. Nie uległa zmianie w porównaniu z czasem poprzedniego procesu sytuacja powódki - jest ona nadal inwalidką II grupy w związku z chorobą zawodową; jej stan zdrowia nie uległ ani poprawie ani pogorszeniu. Nie można też stwierdzić zmian w sytuacji zobowiązanego do świadczenia renty. [...] Przedsiębiorstwo Lamp Wyładowczych „P.-R.” było w likwidacji, znany był tryb tejże likwidacji. Kolejne zmiany likwidatora nie stanowią „ważnych powodów” do kapitalizacji renty albowiem wiadomo było, że przedsiębiorstwo nie będzie miało następcy prawnego. Nie zmieniło się źródło finansowania renty, którym były dotacje budżetowe.

Zdaniem Sądu Najwyższego, ustalenia powyższe są prawidłowe. Poza wszystkim, wobec niewskazania jako podstawy kasacyjnej naruszenia przepisów postępowania, Sąd Najwyższy, stosownie do art. 393¹¹ KPC, jest ustaleniami tymi związany. W przyjętym stanie faktycznym art. 447 KC został zastosowany właściwie.

Kierując się powyższymi motywami Sąd Najwyższy, stosownie do art. 393¹² KPC, orzekł jak w sentencji.

=====